

Отримано 26.10.23
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ.26.133.041
г.ф.м., проф. Махачашвілі Вк
Цеху

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ.26.133.041 у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук, доценту,
завідувачу кафедри германської філології
Факультету романо-германської філології
Махачашвілі Русудан Кирилевні

Рецензія

Чеснокової Ганни Вадимівни, кандидата філологічних наук, професора, професора кафедри лінгвістики та перекладу Факультету романо-германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка, про дисертацію **Слепушової Ангеліни Ігорівни «Фамілект персонажів американських анімаційних серіалів»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

1. Актуальність дисертаційного дослідження визначається сучасним спрямуванням лінгвістичних студій на дослідження особливостей репрезентації соціальних ситуацій, втілених у різних типах англomовного дискурсу. Сучасні мовознавчі розвідки, орієнтовані на міждисциплінарний аналіз явищ мови, мовлення і культури окреслюють інтерпретаційний вектор аналізу мовних знаків. З огляду на це, дослідження фамілекту персонажів американських анімаційних серіалів «“С” значить сім'я», «Сім'янин» та «Американський тато!», який авторка потрактовує як ідіолект персонажів у відображенні їхнього соціолінгвістичного статусу та характерних мовних особливостей, є доволі актуальним, оскільки воно дозволяє висвітлити культурні та соціальні ідентичності таких персонажів шляхом аналізу їхнього мовлення. Вивчення фамілекту є важливим аспектом сучасного мовознавства, позаяк такі розвідки розкривають динаміку суспільних взаємовідносин, культурні зміни та еволюцію мови, зокрема в родинному оточенні.

Фамілект в авторській інтерпретації включає в себе специфічні сленгові вирази, афективні комунікаційні стратегії, способи вираження підтримки або конфлікту в родині, а також різноманітні мовні та невербальні сигнали, які характеризують сімейні відносини. Вивчення фамілекту передбачає аналіз мовних аспектів сімейних відносин та спілкування в сім'ї, а також того, як мова та комунікація змінюються в

залежності від родинних відносин і контексту. Такий науковий ракурс вочевидь допомагає краще розуміти вплив культурних і соціальних чинників на спілкування в сім'ї, коли певні мовні звичаї та стилі використовуються для вираження гендерних ролей членів сім'ї, а мовні прийоми сприяють збереженню та розвитку традиційних сімейних цінностей. Крім того, дослідження фамілекту відображає сучасні тенденції в сімейних відносинах, такі як зміни у структурі родини, трансформації ролей і функцій, а також вплив технологій та медіа на спілкування в родинному колі.

2. Наукова новизна результатів дисертації не викликає сумнівів і полягає, передусім, у тому, що робота є першим багатоаспектним інтегративним дослідженням фамілекту, що допомагає розглядати мову як важливий фактор впливу на культурні та соціальні зміни в суспільстві. Новим є аргументація і введення у науковий обіг терміну «фамілект персонажів», який дозволяє описати унікальний феномен, що відображає поєднання вербальних і невербальних характеристик персонажів анімаційних серіалів. Його відмінність від фамілекту реальної родини полягає в тому, що фамілект персонажів визначається в контексті створення образів персонажів у анімаційних серіалах, де віртуальні особистості формуються авторами і режисерами. Вочевидь це відрізняється від реальних сімейних відносин, де комунікативна динаміка вибудовується на основі справжніх взаємодій та ідентичностей членів сім'ї.

Відзначимо, що цей новий термін відкриває шлях до подальших досліджень у галузі лінгвістики та медіакомунікацій. Перспективним вбачається розкриття природи фамілекту персонажів, його ролі у формуванні образів, а також впливу на сприйняття певного медіапродукту аудиторією. Концепція розвідки є міждисциплінарною, а її висновки можуть бути застосованими у таких галузях знань і сферах, як лінгвокультурологія, кінематографія та медійна аналітика, що розширює межі знань в сучасній науці.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення роботи зумовлено тим, що результати дослідження фамілекту персонажів у сучасних анімаційних продуктах становлять внесок до корпусної лінгвістики, лінгвокультурології і теорії комунікації і дозволяють поглибити розуміння комплексних процесів і механізмів омовлення фрагментів дійсності культурної (американської) спільноти. Зроблено важливий внесок у розуміння мовної та комунікативної динаміки в анімаційних серіалах і розроблено теоретичні підходи до аналізу

фамілекту персонажів, що може мати широке застосування у подальших мовознавчих дослідженнях.

Уведення нового терміна «фамілект персонажів» збагачує лексикон лінгвістики та медіадосліджень, закладаючи підвалини подальших розвідок і спрямовуючи увагу вчених на специфіку мовної ідентичності персонажів у мультфільмах.

Важливим здобутком рецензованого дослідження є розробка і використання комплексної методики для вивчення фамілекту персонажів. Цей підхід дозволив систематично дослідити мовні та немовні аспекти фамілекту персонажів анімаційних серіалів «“С” значить сім'я», «Сім'янин» та «Американський тато!», розкриваючи складні взаємозв'язки між ними. Корпусний аналіз уможливив виявлення повторюваних мовних зразків як маркерів ідіолекту персонажів, а також їхніх моделей комунікативної поведінки, що є ключовими елементами фамілекту персонажів.

Також важливою є розширена інтерпретація мовного аспекту комунікації в анімаційних продуктах, яке слугуватиме підґрунтям для подальших досліджень у галузі лінгвістики, медіалінгвістики, журналістики, соціології та культурології.

Практичне значення отриманих результатів зумовлене можливістю їх використання у курсах лексикології, стилістики англійської мов, на практичних заняттях з інтерпретації фрагментів медійного дискурсу, у розробці курсів за вибором із стилістики англійської мовного дискурсу, у спецкурсах із проблем корпусної лінгвістики, лінгвокультурології та інтерпретації тексту, у наукових розвідках із германської філології, під час написання кваліфікаційних робіт, а також у журналістській та медіакомунікаційній діяльності.

Аналіз мовного аспекту анімаційних продуктів сприяє розвитку критичного мислення студентів щодо розуміння взаємозв'язку мови, ідентичності та культурного контексту в медійних творах. Отримані результати можуть стати важливим інструментом для медійних компаній і кінематографічних студій, а також основою для розробки ефективних комунікативних стратегій в кінодискурсі, які сприятимуть адаптації сприйняття анімаційних продуктів глядацькою аудиторією.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Задекларовані наукові положення і висновки достатньо обґрунтовані та детально проілюстровані відповідним мовним матеріалом. Вибір «“С” значить сім'я», «Сім'янин» та «Американський тато!» як матеріалу

дослідження має переконливі наукові підстави. По-перше, у сюжетному фокусі цих анімаційних серіалів перебувають сімейні відносини. Вони дозволяють аналізувати, як персонажі взаємодіють в контексті родини і як вони виражають свою ідентичність та соціальний статус через мовлення та невербальну комунікацію. По-друге, вибір цих серіалів базується на задекларованих наукових цілях розвідки. Анімаційні серіали такого типу є репрезентативним матеріалом для вивчення різних аспектів фамілекту персонажів у контексті сімейних відносин, адже вони містять широкий спектр мовних і невербальних засобів спілкування. Отже, вибір матеріалу обґрунтований метою дослідження і спрямований на вивчення фамілекту персонажів, забезпечуючи важливий внесок у розуміння мовної та невербальної динаміки сімейних відносин у медійних творах.

Використання методів і методик корпусної лінгвістики у поєднанні із дискурс-аналізом, контекстуальним аналізом і визначенням коефіцієнта Пірсона для оцінки статистичного взаємозв'язку між різними аспектами досліджуваного дискурсу надав дослідженню А.І. Слепушової наукової обґрунтованості. Така комплексна методика дозволила систематично аналізувати дані з текстового матеріалу і встановити, як різні елементи дискурсу анімаційних серіалів «“С” значить сім'я», «Сім'янин» та «Американський тато!» взаємодіють між собою, що в свою чергу сприяло визначенню специфічних компонентів фамілекту персонажів.

Важливим показником науковості дослідження є повнота і репрезентативність його джерельної бази. Здобувачка здійснила плідну роботу з пошуку, систематизації, вивчення та застосування достатньої кількості теоретичних джерел, а також аналізу широкої мовної вибірки, що дозволило отримати цікаві й вичерпні дані аналізу.

Отримані результати є науково обґрунтованими та відкривають можливості для подальших досліджень у різних галузях знань. Зокрема такі результати закладають фундамент для розвідок у галузі антропології, де вони можуть бути використані для дослідження культурних і соціальних аспектів спілкування через мовлення та невербальну комунікацію.

У галузі мовознавства результати дослідження можуть служити як основа для аналізу фамілекту в різних мовних спільнотах, а також для вивчення явищ, пов'язаних із мовною ідентичністю та культурними впливами на мову. У медіакомунікаціях результати можуть бути використані для розуміння та аналізу способів, якими мова та комунікація впливають на створення образів та вражень в анімаційних серіалах та інших медійних продуктах.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка «Розвиток європейських мов та літератур в контексті міжкультурної комунікації» (реєстраційний номер 0116U006607). Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 9 від 31 жовтня 2019 р.) та уточнено на засіданні Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 3 від 27 квітня 2023 р.).

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Основні результати дослідження повною мірою відображено в 12 публікаціях (із яких 9 одноосібні), зокрема 5 статтях у виданнях, включених на дату опублікування до Переліку наукових фахових видань України, і 7 публікаціях, у яких наукові результати дисертації висвітлено додатково.

Основні положення роботи оприлюднено у доповідях на таких наукових конференціях:

міжнародних: Міжнародній науково-практичній конференції «Особистість в історії, літературі та методиці навчання» (м. Івано-Франківськ, жовтень 2020 р.); II Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці XXI сторіччя» (м. Київ, листопад 2020 р.); 11-й щорічній мовознавчій конференції «Embracing Language in a Changing World», (м. Таскалуса, США, лютий 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Концептуальні проблеми розвитку філологічних наук у сучасному полікультурному просторі» (м. Київ, червень 2021 р.); XXII Міжнародній науково-практичній конференції «Людина, культура, техніка у новому тисячолітті» (м. Харків, квітень 2022 р.);

всеукраїнських: Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих науковців «Полілог культур: освітній і культурологічний аспекти» (м. Чернігів, березень 2020 р.); V Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, магістрантів, аспірантів і молодих учених «Актуальні проблеми літературознавства та мовознавства» (м. Київ, листопад 2020 р.); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультлінгвального глобалізованого світу» (м. Київ, квітень 2021 р.).

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. Структура, зміст і обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Дисертацію структуровано відповідно до визначеної мети. Усі формальні вимоги дотримані, а структурні елементи розвідки виконані відповідно до наукових стандартів, що робить роботу науково обґрунтованою та методологічно коректною. Висновки до розділів та до роботи в цілому є доволі слушними та виваженими.

У *вступі* обґрунтовано вибір теми дослідження і актуальність обраної проблематики, поставлено мету, визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито його новизну, теоретичне та практичне значення висновків, а також подано інформацію про апробацію роботи.

У *першому* розділі, «Теоретичні засади інтерпретації поняття «фамілект» в анімаційних серіалах», висвітлено основні теоретичні положення, на яких базується концептуальний апарат дослідження, розглянуто та систематизовано існуючі підходи до вивчення кінодискурсу та дискурсу анімаційних серіалів. У цьому розділі також уточнено поняття «ідіолект» і «гендеролект», а також введено термін «фамілект персонажів» з огляду на їх функціонування у дискурсі американських анімаційних серіалів. Визначено, що фамілект є ключовим інструментом для вивчення мовної ідентичності персонажів у сімейному контексті анімаційних серіалів, адже він допомагає розкрити унікальність мовного стилю кожного героя та підкреслити особливості їхнього мовлення.

У *другому* розділі, «Методи та етапи дослідження відтворення фамілекту персонажів американських серіалів», розроблено і обґрунтовано комплексну методикку аналізу сімейного дискурсу в анімаційних серіалах на основі інтеграції методик корпусного, конверсаційного, кількісного, інтерпретаційного і статистичного аналізу, а також дискурс-аналізу. Описано критерії та етапи формування вибірки та аналізу корпусу реплік персонажів, включаючи сцени та діалоги, які відображають сімейну динаміку та комунікацію між персонажами.

У *третьому* розділі, «Відтворення фамілекту персонажів американських анімаційних серіалів», представлено власне аналіз фамілекту персонажів в анімаційних серіалах «“С” значить сім'я», «Сім'янин» і «Американський тато!» і визначено особливості мовних стилів родин. Так, у родині Мерфі Френк часто вживає нецензурну лексику, тоді як його дружина Сью користується стандартними мовними конструкціями, лише подекуди використовуючи сленг. Натомість у родині Гріффінів Пітер відрізняється

абсурдними виразами та образливими звертаннями, в той час як його дружина Лоїс має граматично коректне мовлення і не вдається до сленгу або саркастичних висловлювань. Нарешті у родині Смітів Стен активно використовує військовий жаргон та впроваджує авторитарний стиль спілкування, а Франсін представлена у типовому образі господині, яка дбає про родину. Діти Хейлі та Стів розповідають свої історії у власних моделях мовлення та вживають сленг. Водночас Хейлі часто висловлює критичні погляди на політику, а Стів розповідає іншим членам родини про свої шкільні пригоди.

У такий спосіб у розділі узагальнено особливості фамілекту, що відображають цінності та індивідуальні характеристики кожної родини, а також ролі та стилі спілкування її членів.

У загальних висновках підсумовано теоретичні та практичні результати проведеного дослідження й окреслено перспективи подальших пошуків з проблематики дисертації.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. На основі аналізу тексту дисертації, а також перевірки на наявність плагіату за допомогою спеціалізованих інструментів та експертної оцінки було встановлено, що дисертація та наукові публікації були виконані авторкою самостійно. Вони не містять жодних проявів академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації або самоплагіату.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Не зважаючи на загальне позитивне враження, цілком природньо, що дисертаційна робота А.І. Слєпущової містить низку дискусійних моментів. Основні з них уже обговорено під час попередніх розглядів, отже, наведемо лише окремі загальні міркування. Відразу зауважимо, що висловлені думки є не критикою, а скоріше роздумами, які спонукають до дискусії або потребують уточнень.

- Доцільно уточнити вжиту в дослідженні термінологію, зокрема кореляцію понять «мультиплікаційний серіал» / «анімаційний серіал» / «анімаційний продукт» / «анімаційний фільм» / «анімаційна стрічка»; «медіатекст» / «медіапродукт»; «медіакомунікація» / «медіадискурс» / «дискурс анімаційних серіалів»; «медіадослідження» / «дискурсивні медійні дослідження» / «мультимедійні студії».

- Залишається неясним, чому в огляді сучасного стану розробки проблематики не фігурує емпіричний підхід до вивчення реакції читача на медійні продукти, адже авторка неодноразово веде мову про «формування образів персонажів і сприйняття їх аудиторією» (с. 31), про вплив медійних продуктів на глядача (с. 32), про те, що «фільми створюють нас як глядачів, маніпулюючи аудиторією» (с. 35) тощо.
- Оскільки наскрізною ідеєю авторки є роль вивчення фамілекту у контексті медіадосліджень та його важливість для розуміння сприйняття анімаційних продуктів глядацькою аудиторією загалом, чи не варто було б вести мову про мистецтво (у даному випадку анімаційне) як досвід?
- Бажано доповнити аналіз мовного матеріалу історичним контекстом, адже події у досліджуваних серіалах відбуваються у різні часові проміжки (від 1973 – 1974 рр. у «“С” значить сім'я» до 1999 р. у «Сім'янин» і до умовного сьогодні в «Американський тато!»), відтак певні реалії соціального життя можуть бути незрозумілими сучасному читачеві.
- Не позбавлена рецензована дисертація й певних граматичних (несузгодження форм) недоліків і стилістичних вад.

Висловлені коментарі та зауваження не є принциповими, не зменшують наукову новизну та теоретичну та практичну значущість роботи, що рецензується, і мають дискусійний характер. Авторська позиція цілком має право на відстоювання під час публічного захисту дисертації, а таке обговорення вочевидь сприятиме подальшим дослідженням з обраної проблематики, активізуючи науковий діалог та поглиблюючи внесок автора в відповідну галузь знань.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Здобувачкою повністю виконано освітню та наукову складову підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти й накопичено теоретичні знання, уміння, навички та компетентності, достатні для розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, опановано методологію наукової та педагогічної діяльності. Вочевидь А.І. Слепушова володіє високим рівнем теоретичних знань та практичних навичок, які дозволяють їй самостійно проводити дослідження, робити висновки й наукові узагальнення, а також обґрунтовано виражати свої думки і вести аргументовану дискусію.

Важливою є здатність здобувачки критично визнавати обмеження власного наукового пошуку та визначати перспективи подальших досліджень.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація Ангеліни Ігорівни Слепушової «Фамілект персонажів американських анімаційних серіалів» є самостійним завершеним пошуковим дослідженням. Авторка отримала нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку сучасної філологічної науки. Висновки, яких дійшла авторка, повністю обґрунтовані та отримали необхідну апробацію на наукових конференціях достатнього рівня. У публікаціях здобувачки відображені всі основні положення дисертації.

Дисертація відповідає п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, а авторка роботи, Ангеліна Ігорівна Слепушова, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент:

кандидат філологічних наук,
професор, професор кафедри
лінгвістики та перекладу

Факультету романо-
германської філології
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Ганна ЧЕСНОКОВА